

Békés megyei élelmiszeripari stratégia

Békés Megyei Önkormányzat

2016.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalomjegyzék

1. Ágazati besorolás	2
2. Az ágazat hazai szerepe, jelentősége.....	4
3. Nemzetközi kitekintés	10
3.1 Nemzetközi 'Jó gyakorlatok' az ágazat fejlesztésére	12
4. Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában	13
4.1 Hazai 'Jó gyakorlatok' az ágazat fejlesztésére	16
5. Problémák feltárása	18
6. Javaslatok a befektetésösztönzésre és a munkahelyteremtésre	22

1. Ágazati besorolás

Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR 08) szerint:

TEÁOR 08 CA

10 Élelmiszergyártás

101 Húsfeldolgozás, -tartósítás, húskészítmény gyártása

- 1011 Húsfeldolgozás, -tartósítás
- 1012 Baromfihús feldolgozása, tartósítása
- 1013 Hús-, baromfihús-készítmény gyártása

102 Halfeldolgozás, -tartósítás

- 1020 Halfeldolgozás, -tartósítás

103 Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás

- 1031 Burgonyafeldolgozás, -tartósítás
- 1032 Gyümölcs-, zöldségféle gyártása
- 1039 Egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás

104 Növényi, állati olaj gyártása

- 1041 Olaj gyártása
- 1042 Margarin gyártása

105 Tejfeldolgozás

- 1051 Tejtermék gyártása
- 1052 Jégkrém gyártása

106 Malomipari termék, keményítő gyártása

- 1061 Malomipari termék gyártása
- 1062 Keményítő, keményítőtermék gyártása

107 Pékáru, tésztafélék gyártása

- 1071 Kenyér; friss pékáru gyártása
- 1072 Tartósított lisztes áru gyártása
- 1073 Tésztafélék gyártása

108 Egyéb élelmiszer gyártása

- 1081 Cukorgyártás
- 1082 Édesség gyártása
- 1083 Tea, kávé feldolgozása
- 1084 Fűszer, ételízesítő gyártása
- 1085 Készétel gyártása
- 1086 Homogenizált, diétás étel gyártása
- 1089 M.n.s. egyéb élelmiszer gyártása

109 Takarmány gyártása

- 1091 Haszonállat-eledel gyártása
- 1092 Hobbiállat-eledel gyártása

11 Italgyártás

110 Italgyártás

- 1101 Desztillált szeszes ital gyártása
- 1102 Szőlőbor termelése
- 1103 Gyümölcsbor termelése
- 1104 Egyéb nem desztillált, erjesztett ital gyártása
- 1105 Sörgyártás
- 1106 Malátagyártás
- 1107 Üdítőital, ásványvíz gyártása

12 Dohánytermék gyártása

120 Dohánytermék gyártása

- 1200 Dohánytermék gyártása

2. Az ágazat hazai szerepe, jelentősége

Magyarország és azon belül Békés megye mezőgazdasági termelése is, természeti adottságaiból kifolyólag igen jelentős. Az ország területének több mint 2/3-a termelésre alkalmas. A mezőgazdaság által megtermelt nyersanyagok nagy részét az élelmiszeripar dolgozza fel, kölcsönös a függőség tehát a két ágazat között. Az élelmiszer-gyártás a magyar nemzetgazdaság egyik legfontosabb, nagy hagyományokkal rendelkező ágazata, komoly szakértelem halmozódott fel ezen a területen. Nemzeti érdek, hogy a lakosság jó minőségű, egészséges hazai élelmiszerhez juthasson, melyhez minden adottságunk rendelkezésre áll.

Az élelmiszeripar a feldolgozóiparhoz, mint nemzetgazdasági ághoz tartozó ágazat. A feldolgozóipar alapanyagokat, alkatrészeket alakít át új termékké. A kibocsátott termék lehet késztermék, vagy további feldolgozásra előállított félkész termék. Az élelmiszeripar élelmiszerek, italok, dohánytermékek és egyéb, nem élelmiszernek minősülő, köztes termékek előállításával foglalkozik.

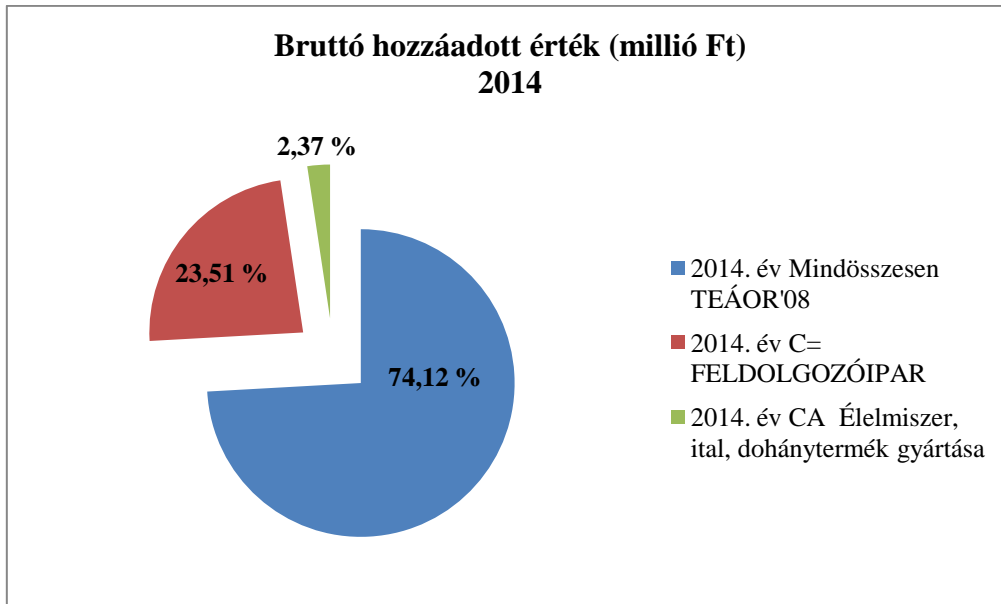
Év	Élelmiszer-, ital-, dohánytermék gyártás részaránya (%)	
	a GDP termelésében	a foglalkoztatásban
1995	3,3	n.a.
2000	2,8	n.a.
2004	2,4	3,6
2010	2	3,3
2011	1,9	3,3
2012	1,8	3,3
2013	n.a	3,4

1. táblázat: Az élelmiszer-gazdaság helye a nemzetgazdaságban

Forrás: KSH – A mezőgazdaság helye a nemzetgazdaságban, 2014

Az élelmiszeripar részesedése a GDP termeléséből jelentős csökkenést mutat. 1995-ben még 3,3% volt ez a részarány, 2012-ben már csak 1,8%. Változatlanul magas maradt azonban az élelmiszerek részaránya a fogyasztáson belül, amely a fizetőképes kereslet korlátozottságára utal, nem az élelmiszerköltség nagyságát mutatja.

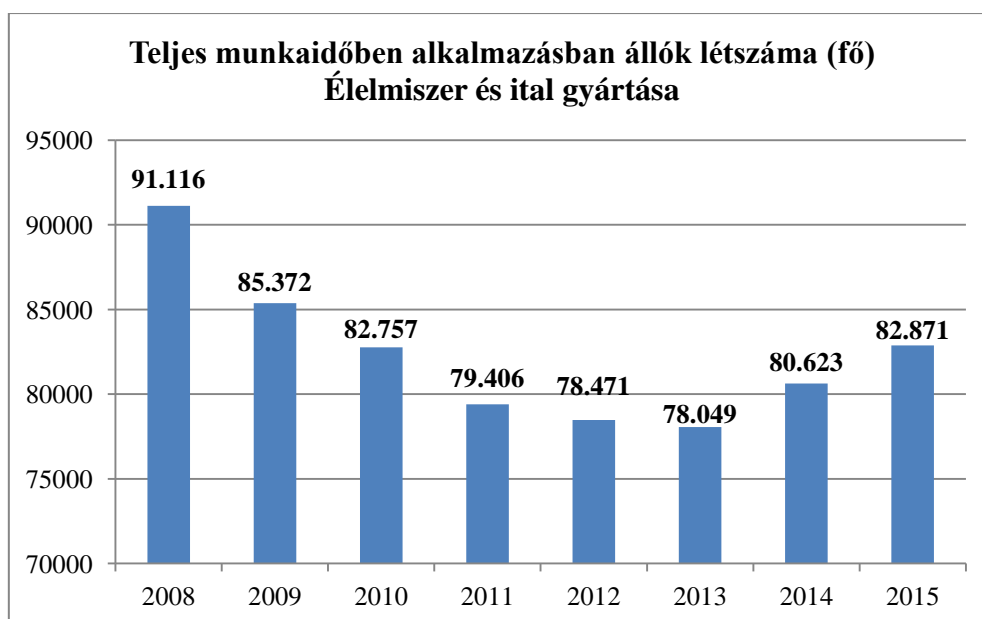
Mindannak ellenére, hogy az elmúlt két évtizedben az élelmiszeripari ágazat jelentős kihívásokkal, problémákkal küzdött, a feldolgozóipari ágazatok közül második legnagyobb foglalkoztató és a költségvetés fontos befizetője maradt.

1. ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

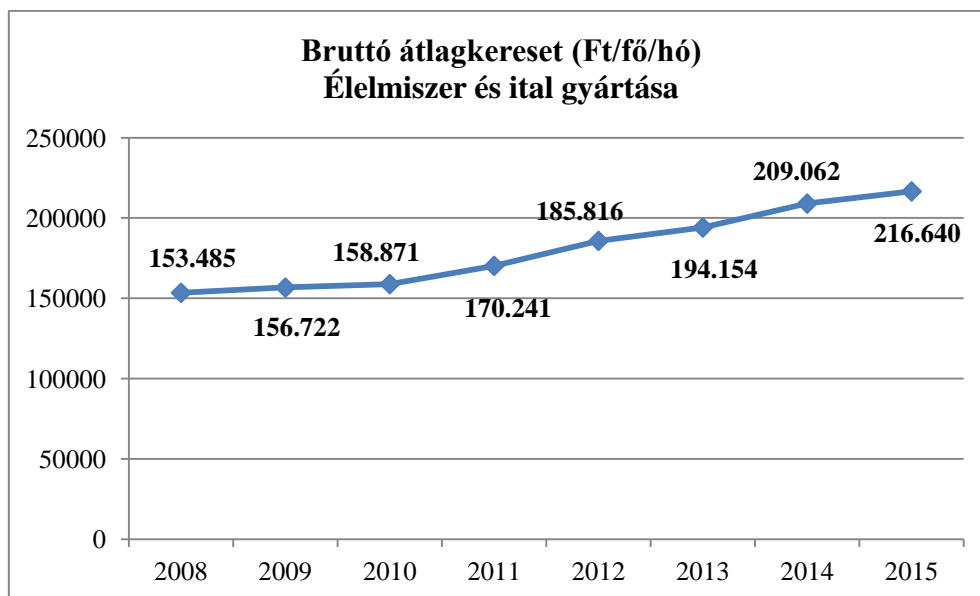
A foglalkoztatottak létszáma azonban mégis évről-évre csökkent. A foglalkoztatásban képviseltek részaránya 2008-hoz képest évről-évre csökkent. Mélypontját 2013-ban érte el, ezt követően növekedés állt be, de még így is 8245 fővel kevesebb a munkavállalók létszáma 2008-hoz viszonyítva.

2. ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi átlagkeresete a nemzetgazdasági átlagot meghaladóan nőtt 2012-ben, de szakágazatonként igen eltérő értékeket mutat, és még mindig elmarad a nemzetgazdaság egészétől.

3. ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Az élelmiszeripari vállalkozások többsége mikro-, kis- és közepes méretű vállalkozás. Jelen vannak azonban a jelentős részben külföldi tulajdonú, korszerű technológiát felvonultató cégek is, amelyekkel az előbbieket versenyképesség, tőkeerő tekintetében nem tudják felvenni a versenyt.

Időszak	Mutatók		
	Belföldi árbevétel (ezer Ft)	Export árbevétel (ezer Ft)	Összes nettó árbevétel (ezer Ft)
2008. év	1 510 031 121	561 129 828	2 071 160 949
2009. év	1 457 702 762	603 078 200	2 060 780 962
2010. év	1 408 377 879	637 164 228	2 045 542 107
2011. év	1 485 878 276	760 700 936	2 246 579 211
2012. év	1 583 678 421	897 058 900	2 480 737 321
2013. év	1 602 712 017	994 276 743	2 596 988 760
2014. év	1 669 628 242	1 033 990 225	2 703 618 467

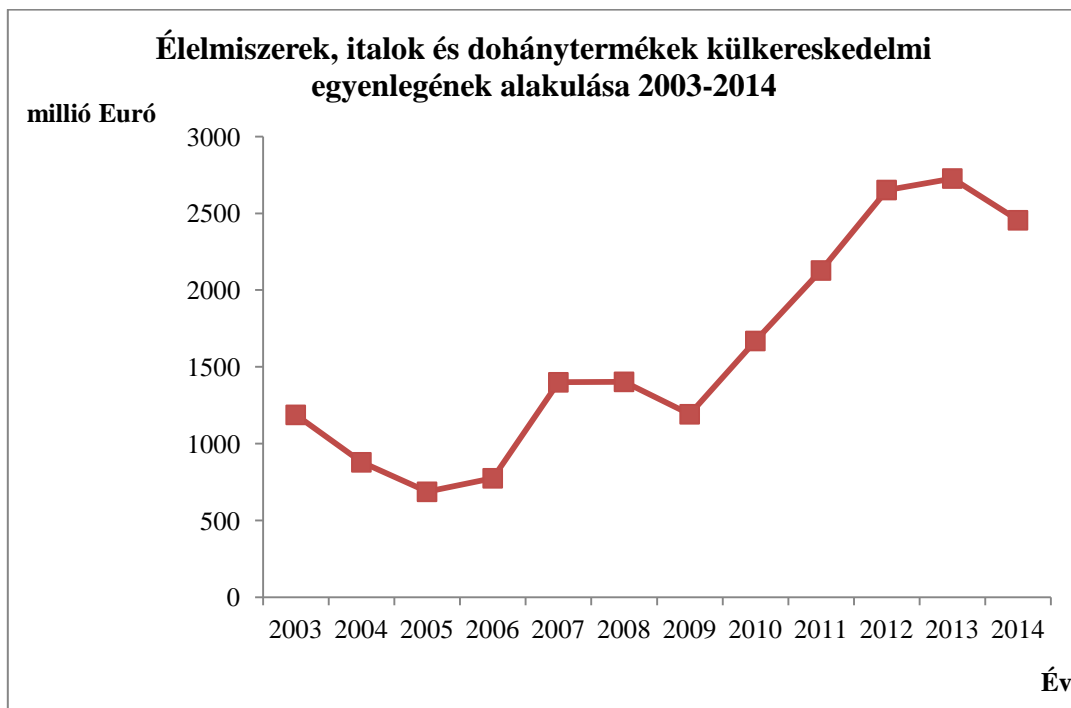
2. táblázat: Az élelmiszer- és italgyártás értékesítési adatai 2008-2014

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

A fenti árbevétel adatok azt mutatják, hogy 2010-ig a belföldi és az export árbevétel ellentétes irányban változott. A belföldi folyamatosan csökkent, a kivitelből származó pedig nőtt. Az ezt követő években a belföldi árbevétel is növekedésnek indult. A 2014-es érték 10,6 százalékkal magasabb, mint a 2008-as bevétel, és 4,2 %-kal több mint az előző évi összeg.

A 2008. évi export árbevétel a belföldi árbevétel 37%-át tette ki, 2014-ben ez az arány már majdnem 62% volt.

Az élelmiszeripari külkereskedelmi egyenleg alakulását mutatja a következő ábra. A mérleg a vizsgált időszakban végig pozitív egyenleget mutat, tehát az export túlsúlya jellemző. Értéke 2003 és 2005 között csökkent, majd ismét növekedni kezdett egészen 2009-ig, amikor szintén visszaesést mutatott. 2010 és 2013 között meredeken emelkedik a grafikon, majd 2014-ben újfent visszatér a 2013-as szint alá.

4. ábra

Forrás: Saját szerkesztés, KSH, Eurostat adatok alapján

Az ország természeti adottságainak köszönhetően évszázados hagyományokkal rendelkező szakágazat a borászat, a húsfeldolgozás, a malomipar, a sütőipar, a tejfeldolgozás, a zöldség-gyümölcs feldolgozás és a növényolaj gyártás.

Fő, darab, millió Ft

Szakágazat megnevezése	Létszám	Váll. száma	Árbevétel	Beruházás
Húsfeldolgozás, -tartósítás	13 070	399	358 257	9 664
Baromfi-hús feldolgozása, tartósítása	8 640	130	268 081	6 980
Hús-, baromfi-hús-készítmény gyártása	4 741	72	107 864	1 797
Halfeldolgozás, -tartósítás	32	12	341	4
Burgonyafeldolgozás, -tartósítás	375	13	12 062	421
Gyümölcs-, zöldséglé gyártása	1 001	67	59 744	1 810
Egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás	6 744	396	196 884	10 923
Olaj gyártása	700	71	196 904	3 350
Margarin gyártása	43	3	4 408	35
Tejtermék gyártása	5 837	102	218 312	8 680
Jégkrém gyártása	205	21	5 070	78
Malomipari termék gyártása	2 293	120	137 777	5 073
Keményítő, keményítőtermék gyártása	298	7	103 618	2 237
Kenyér, friss pékáru gyártása	19 683	1 267	155 058	7 097
Tartósított lisztes áru gyártása	2 502	101	46 387	3 781
Tésztafélék gyártása	1 340	156	39 297	2 551
Cukorgyártás	236	6	54 380	272
Édesség gyártása	4 439	215	153 572	14 220
Tea, kávé feldolgozása	160	30	4 559	148
Fűszer, ételízesítő gyártása	1 144	41	29 964	754
Készétel gyártása	235	31	5 218	973
Homogenizált, diétás étel gyártása	333	21	15 352	420
M.n.s. egyéb élelmiszer gyártása	4 394	209	60 991	1 207
Haszonállat-eledelel gyártása	2 678	144	200 091	5 049
Hobbiállat-eledelel gyártása	1 441	43	71 128	2 147
Desztillált szeszes ital gyártása	1 472	310	66 124	2 530
Szőlőbor termelése	3 975	756	94 629	10 783
Gyümölcsbor termelése	19	11	321	4
Egyéb nem desztillált, erjesztett ital gyártása	5	5	32	1
Sörgyártás	1 820	55	125 893	2 922
Malátagyártás	45	6	11 559	669
Üdítőital, ásványvíz gyártása	3 726	316	174 979	7 881
Dohánytermék gyártása	1 216	6	168 397	3 879
Összesen	94 842	5 142	3 147 250	118 336

3. táblázat: Az élelmiszeripar szakágazatainak legfőbb mutatói 2011-ben

Forrás: Magyarország közép- és hosszú távú élelmiszeripari fejlesztési stratégiája 2014-2020, Vidékfejlesztési Minisztérium, Élelmiszer-feldolgozási Főosztály

A szakágazatok fenti táblázatban látható mutatóit elemezve az első öt helyen a következő szakágazatok állnak:

- **Foglalkoztatotti létszám tekintetében:** húsfeldolgozás, -tartósítás; kenyér, friss pékáru gyártása; baromfi-hús feldolgozása, tartósítása; egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás; tejtermék gyártása.

- **Az ágazatban jelen lévő vállalkozások száma rangsorban:** kenyér, friss pékáru gyártása; szőlőbor termelése; húsfeldolgozás, -tartósítás; egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás, -tartósítás; üdítőital, ásványvíz gyártása.

- **Az árbevétel tekintetében:** húsfeldolgozás, -tartósítás; baromfihús feldolgozása, tartósítása; tejtermék gyártása; haszonállat-eledelel gyártása; olaj gyártása.

- **A beruházások értékének rangsorában:** édesség gyártása; egyéb gyümölcs-, zöldségfeldolgozás; szőlőbor termelése, húsfeldolgozás, -tartósítás; tejtermék gyártása.

Érdekesség, hogy az édesség gyártása szakágazat az első három kategória első öt helyén nem szerepel, azonban a beruházások értékének rangsorában az első helyen áll. A húsfeldolgozás, -tartósítás szakágazat bármely szempontot vizsgáljuk, mindig fellelhető a legjobbak között. Figyelemre méltó még az a tény, hogy kenyér és friss pékáru gyártása szakágazat előkelő helyen áll a létszám és a vállalkozások száma tekintetében, ám a többi kategóriában alatta marad a vezető szinteknek.

Kiemelkedő cégek

Néhány Magyar Agrárgazdasági Minőség Díjat elnyert vállalkozás:

2006: GALLICOOP Pulykafeldolgozó Rt., Szarvas

2007: HUNGERIT Baromfifeldolgozó és Élelmiszeripari Zrt., Szentes

2008: ABO-MILL Malomipari Zrt., Debreceni Csoport Zrt. (Debreceni Hús Zrt. jogutódja), Délalföldi Kertészek Zöldség-Gyümölcs Termelő és Értékesítő Szövetkezete Szentes

2009: Pick Szeged Szalámigyár és Húsüzem Zrt., Zsindelyes Pálinkafőzde Zrt.

2011: Miskolci Likórgyár Zrt.

2012: Pápai Hús 1913 Kft. és a Szatmári Konzervgyár Kft.

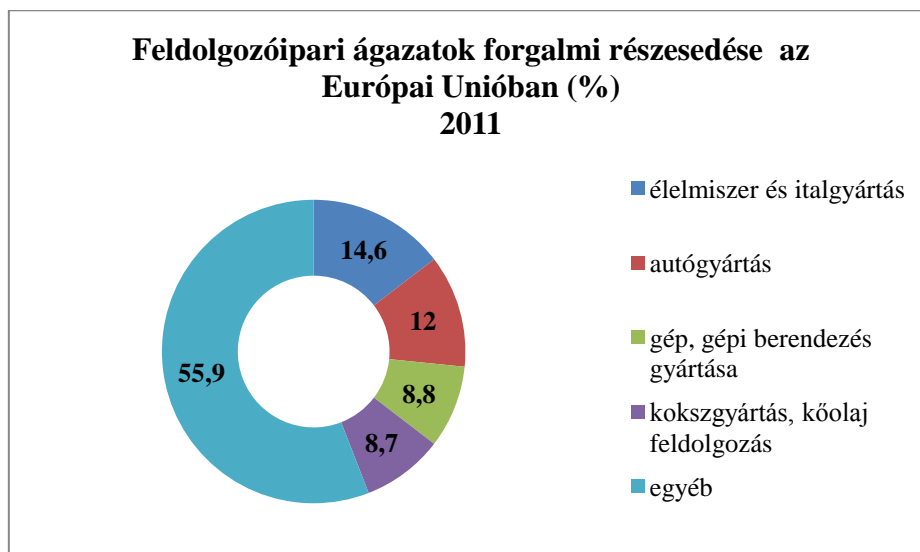
3. Nemzetközi kitekintés

Az Európai Unióban az élelmiszeripar a legnagyobb áruforgalommal, hozzáadott értékkel rendelkező és a legnagyobb foglalkoztató a feldolgozóipari ágak között. Gazdasági recesszió idején is stabil és rugalmas marad. Egyike azon kevés feldolgozóipari ágazatoknak, amelyek jelenleg is a 2008-as kibocsátási szint felett teljesítenek.

A teljes uniós élelmiszer- és italgyártás forgalma meghaladja az 1 trillió eurót és 206 billió eurónyi hozzáadott értéket állít elő.

Az ágazat az EU-ban előállított összes bruttó hozzáadott érték 1,8%-át adja, a feldolgozóipar hozzáadott értékének 12,5%-át, áruforgalmának 14,6%-át teszi ki.

Az 5. ábra szemlélteti néhány fontosabb feldolgozóipari ágazat 2011-es forgalmi részesedését. Az egyéb kategória részesedését figyelmen kívül hagyva az élelmiszer- és italgyártás vezet a rangsort 14,6%-kal, ezt követi a sorban az autógyártás, a gépgyártás, majd a kőolajfeldolgozás, kőolaj feldolgozás.

5. ábra

Forrás: Data & trends of the european food and drink industry 2013-2014 Food Drink Europe, May 2014

A munkatermelékenységi mutató alacsonyabb, mint más ágazatokban, melynek lehetséges okai a beruházások, technológiai fejlesztések és méretgazdaságosság hiánya. A foglalkoztatottak 30%-a alacsony képzettségű, ez a mutató 20%-os az egész gazdaságra vetítve. A női munkaerő aránya magasabb, mint a feldolgozóipar egészében összesen.

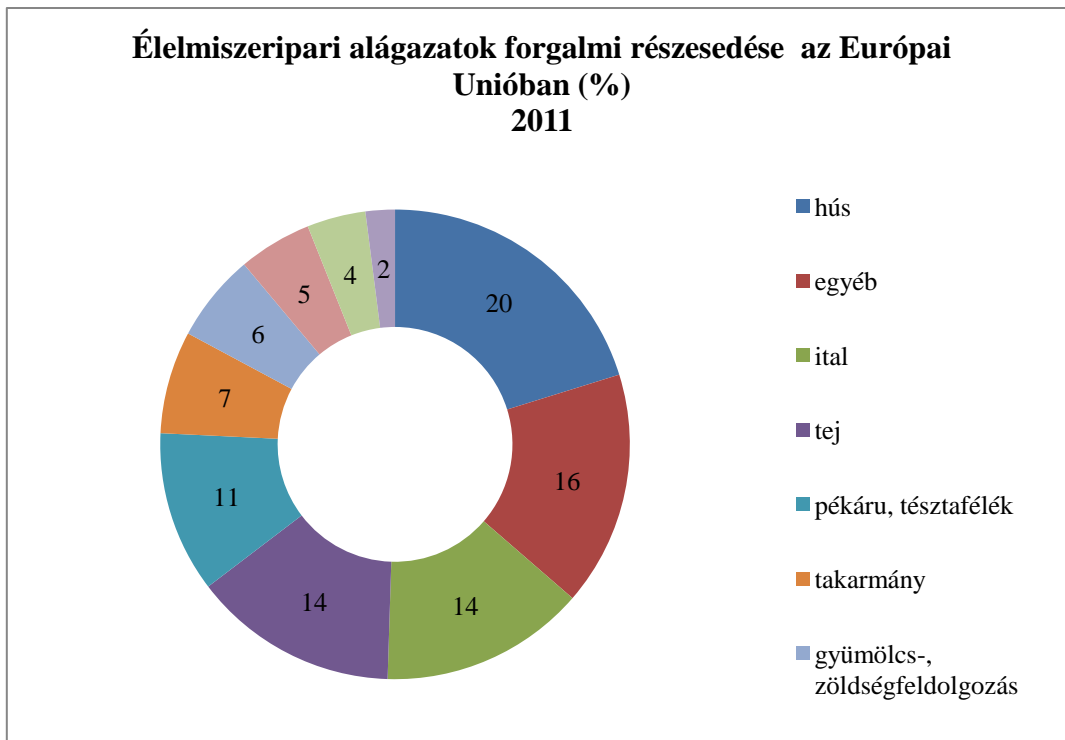
Ahogy Magyarországon is, az Európai Unióban is a kis- és középvállalkozások kulcsszerepet töltenek be a szektorban, a vállalkozások 99,1%-át jelentik, az áruforgalom több mint 50%-át, az élelmiszeripari foglalkoztatás 64,3 %-át adják. A közepes méretű vállalkozások vizsgálata figyelemreméltó eredményeket ad: a cégek csupán kb. 4%-át teszik ki és így produkálják a legnagyobb forgalmat, hozzáadott értéket és foglalkoztatotti létszámot.

Ország/mutató	Az élelmiszeripar foglalkoztatásban betöltött pozíciója a feldolgozóiparon belül	Forgalom (billió Euró)	Hozzáadott érték (billió Euró)	Foglalkoztatottak száma (ezer fő)	Vállalkozások száma (db)
Csehország	4	10,9	2,4	103	9207
Németország	4	169,3	33,5	555	5970
Magyarország	2	8,7	1,9	95	4971
Lengyelország	1	49,7*	9*	396*	14330
Románia	1	10,7	2,2	184	8355
Szlovákia	3	3,8	0,7	29	210
Szlovénia	5	2	0,4	13	617

4. táblázat: Az élelmiszeripar fontosabb adatai néhány európai uniós tagországban, 2012-ben

Forrás: saját szerkesztés a Data & trends of the european food and drink industry 2013-2014 Food Drink Europe, May 2014 c. kiadványban található adatok alapján

Az 4. táblázat a magyar élelmiszeripar pozícióját szemlélteti a környező európai országokéhoz viszonyítva. Ha az élelmiszeripar foglalkoztatásban betöltött szerepét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy Magyarországon a feldolgozóipar ágazatai közül az élelmiszeripar a második legnagyobb foglalkoztató. Ennél előkelőbb helyet csak Lengyelországban és Romániában foglal el az ágazat. Ha viszont a forgalmat vagy a hozzáadott értéket, esetleg a foglalkoztatottak számát tekintjük, Németország van vezető pozícióban. Magyarországnál kevesebb forgalmat Románia, Szlovákia és Szlovénia bonyolít, ami pedig a hozzáadott értéket a foglalkoztatást és a vállalkozások számát illeti, Románia is megelőz bennünket.

6. ábra

Forrás: Data & trends of the european food and drink industry 2013-2014 Food Drink Europe, May 2014

Az alágazatok forgalmi részesedését a fenti ábra mutatja. Az első három helyen áll a húsipar, az egyéb élelmiszerek gyártása és a tejipar, valamint vele holtversenyben az italgyártás. De jelentős részesedése van még a pékáru, tésztafélék gyártásának is. A halfeldolgozás áll a rangsor végén.

Az európai élelmiszeripari vállalkozásokat árbevétel szerint rangsorolva az első helyen a Nestlé, az Unilever a harmadik, a Ferrero a tizenödik, az Oetker pedig a huszonegyedik helyen áll.

3.1 Nemzetközi 'Jó gyakorlatok' az ágazat fejlesztésére

A hollandiai székhelyű Friesland Campina üzemében¹ a tejből és savóból készülő koncentrátumok lepárló berendezések segítségével készülnek. Ezek a berendezések vizet távolítanak el, értékes anyagokat vonnak ki. Azonban ezek a párologtatók nagyon sok energiát fogyasztanak, ennek csökkentése érdekében a Friesland Campina szakértői összefogtak a szintén holland NIZO Food Research szakembereivel és számos beszállítóval. Az összefogás

¹ <http://www.frieslandcampina.com/english/innovation/your-innovation-and-friesland-campina/open-innovation-examples.aspx>

eredményeképpen olyan tervek születtek, melyeknek köszönhetően a legmegfelelőbb gépek gyártásával és használatával jelentős költség és energia megtakarítást érnek el.

4. Az ágazat súlya Békés megye gazdaságában

Békés megyében a nagyarányú agrártermelésre viszonylag nagykapacitású feldolgozó ipar települt, azonban a rendszerváltás évtizede hozta válság a megye fokozatos lemaradását eredményezte. Ennek több oka is található a mezőgazdaságban: birtokszerkezet, vállalkozói struktúra, tőkehiány, piaci zavarok, élelmiszeripari válságok, hátrányos privatizációs tendenciák.

Megyénk legfőbb természeti kincse a termőföld, melynek minősége kedvezőbb az országos átlagnál, nem ritka a 38-40 aranykoronás föld sem. Nem véletlenül nevezik az "ország éléstárának", ahol Magyarország kalászos gabonájának közel 10 százaléka terem meg, de jelentős a napraforgó-termelés, valamint az állattenyésztés is. Erre épül rá az élelmiszeripar, amelynek világszerte ismert terméke a gyulai és a csabai kolbász, a szarvasi pulyka- valamint az orosházi virsli-termékek.

Kiemelkedő élelmiszeripari cégek Békés megyében:

- Szarvasi Mozzarella Kft., Szarvas
- Famíliatészta Élelmiszeripari és Kereskedelmi Kft., Mezőberény
- Merian Foods Kft., Orosháza
- Gallicoop Zrt, Szarvas
- Gyulai Húskombinát Zrt.
- Idessüss Pékség, Gyula
- Körös-Maros Biofarm Kft, Gyula
- Csabahús Kft.

A KSH adatai alapján szerkesztett alábbi táblázatban jól látható, hogy Békés megye 2013-ban 626,458 milliárd forinttal, 2,1%-kal járult hozzá a bruttó hazai termékhez. Ez 1,7 százalékponttal kevesebb, mint Bács-Kiskun megye és 0,9 százalékkal kevesebb, mint Csongrád megye teljesítménye. Az egy főre jutó GDP pedig majdnem fele az országos átlagnak, 84%-a a dél-alföldi értéknek.

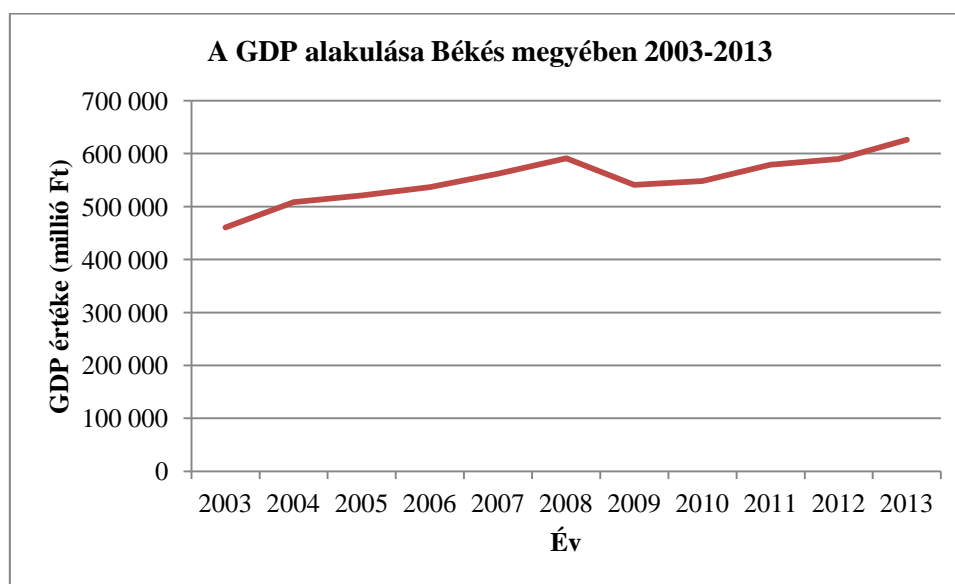
Területi egység	GDP (millió Ft)	GDP az országos százalékában (%)	Egy főre jutó GDP (ezer Ft)
Békés megye	626 458	2,1	1754
Bács-Kiskun megye	1 142 612	3,8	2204
Csongrád megye	910 073	3,0	2228
Dél-Alföld összesen	2 679 143	9,0	2086
Magyarország összesen	29 846 259	100,0	3017

5. táblázat: Békés megye GDP adatai országos és régiós összehasonlításban, 2013

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Az alábbi diagram pedig azt mutatja, hogy 2009-ben a GDP értéke visszaesett majdnem a 2005-ös szintre, majd 2010 után ismét növekedésnek indult, 2012-ben majdnem elérte a 2008-as szintet, 2013-ban pedig meghaladta azt.

Békés megye hozzájárulása az országos bruttó hazai termék termeléséhez 2000 és 2010 között csökkenő tendenciát mutat, 2011 óta pedig stagnál.

7. ábra

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján

Az alkalmazásban állók száma az élelmiszeriparban, Békés megyében 2011-ben 4340 fő, 2012-ben 4113 fő, 2013-ban pedig 4383 fő. Ebből 2013-ban teljes munkaidőben foglalkoztatott volt 3678 fő (1460 nő), nem teljes munkaidős pedig 705 fő.

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete 2013-ban 161.333 Ft volt a megyében, mely 2,3%-kal több mint az előző évi érték.

A teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete 2013-ban 161.333 Ft volt a megyében, mely 2,3%-kal több mint az előző évi érték.

Az alábbi táblázat a megyei székhelyű feldolgozóipar 2014. I-IV. negyedéves adatait ágazatok szerint mutatja be. Az adatokat vizsgálva kiderül, hogy az élelmiszeripar termelési értéke alapján 47.575 millió Ft-tal a harmadik helyen, belföldi értékesítése szerint 32.609 millió Ft-tal az első helyen áll, míg az export területén a negyedik helyet foglalja el 14.887 millió Ft összeggel a gépipar, gépi berendezések gyártása, valamint a gumi-műanyag és nemesfém gyártása után. Az alkalmazásban állók létszáma a gépiparban a legmagasabb, ezt követi az élelmiszeriparban foglalkoztatottak száma, ami 1683 fő volt 2014-ben.

Ágazat, ágazatcsoport	Termelés	Belföldi	Export-	Összes	Alkalmazás-ban állók száma, fő
		értékesítés			
	millió Ft				
Ipar, víz- és hulladékgazdálkodás nélkül	214 086	84 603	127 987	212 591	11 024
Ebből:					
Feldolgozóipar	214 086	84 603	127 987	212 591	11 024
ezen belül:					
élelmiszer, ital, dohánytermék gyártása	47 575	32 609	14 887	47 497	1 683
textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása	8 092	1 136	6 924	8 060	1 315
fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység	23 937	13 035	10 927	23 961	842
gumi-, műanyag és nemfém ásványi termék gyártása	29 760	8 046	21 671	29 717	850
fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása	16 257	4 266	11 886	16 152	1 145
számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	16 314	6 540	9 536	16 075	731
gép, gépi berendezés gyártása	53 866	15 075	38 089	53 165	3 071
gépipar	81 530	22 522	57 708	80 231	4 218
egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása	6 936	2 988	3 984	6 972	971

6. táblázat: A Békés megyei feldolgozóipar főbb adatai 2014-ben

4.1 Hazai 'Jó gyakorlatok' az ágazat fejlesztésére

Az **Univer Product Zrt.**² ételízesítők és egyéb élelmiszer termékek - köztük lekvárok, gyümölcslevek és bébiételek - gyártásával és forgalmazásával foglalkozik.

Az Univer Product Zrt. jelenlegi pozícióit annak köszönheti, hogy a hazai piacon élen járt az innovációban és gondozta márkáit. Ezért az ételízesítő szegmens több kategóriájában jelenleg is piacvezető. Továbbra is több innovációt vezet be a piacra, szinte minden általa gyártott kategóriában termékfejlesztés, csomagolás, gyártáskorszerűsítés terén.

Az Univer márkái többségében növényi nyersanyag alapú ételízesítők, ezért az összesen 14-féle zöldség megfelelő minőségének és mennyiségének biztosítása stratégiai jelentőségű feladat. Ennek megoldására az Univer 40 éve saját, kizárólag magyar termelői körre épülő termeltetési modellt alakított ki, amely a szigorú minőségirányításra, a termelői hűségre és a kölcsönös előnyökre épít, ezáltal garantálva az ágazati- és általános gazdasági problémáktól nagymértékben független működést. Több száz, jellemzően Kecskemét 80 km-es körzetében dolgozó magyar őstermelő alkotja az Univer termeltetési rendszerének gerincét. Az élethosszon át tartó kapcsolat itt nem túlzás: a kölcsönös előnyökre építő modellben nem ritka, hogy mára az őstermelők második, harmadik generációja szállítja a cég termékeinek minőségi, magyar alapanyagait. Az Univer termeltetési rendszerének évtizedes tapasztalataira építve magyar termőhelyről szerzi be a bébiétel és lekvár gyártáshoz szükséges alapanyagokat is.

Az Univer 2003-ban szerzett tulajdonrészt a Kecskeméti Konzervgyár Zrt-ben. Az immáron az Univer Product Zrt. keretei között működő telephelyen jelenleg sűrített paradicsomok, bébiételek és egyéb hőkezelt szósok, öntetek, valamint lekvárok és gyümölcslevek készülnek. 2014-ben a cég ezen a telephelyén egy 3,5 milliárd forintos beruházással megháromszorozta eddigi 25.000 tonnás nyers paradicsomfeldolgozó-kapacitását, ami egyben a kecskeméti paradicsomfeldolgozó-üzem teljes műszaki, építészeti és energetikai rekonstrukcióját jelentette.

Az Univer Product Zrt. fejlesztésének célkitűzései közt szerepelt az élelmiszeripari hulladék kibocsátás, a vízfelhasználás, a csomagolóanyag felhasználás, valamint a szén-dioxid-kibocsátás csökkentése is.

Az megújult részlegben 100 százalékban magyar termőhelyről származó paradicsomot dolgoznak fel, ennek köszönhetően lehetővé válik, hogy az évszázados hagyományokkal

² http://www.univer.hu/hu/univer_csoport/univer_product_zrt.html

rendelkező Kecskemét környéki kertészeti kultúra újraéledjen. A munkai igényesebb kertészeti tevékenység révén a beruházás a régióban 50-100 fő részére teremt munkahelyet a családi gazdaságokban.

2011-től az Univer cégcsoport sütőipari üzeme is az Univer Product Zrt. irányítása alá került. Mára a sütőipari ágazat hatékonyabbá tétele, valamint a piaci részesedés bővítése a cél, melyben az Univer stratégiai partnere a Lipóti Pékség.

A **NOBILIS Zrt.**³ mátészalkai üzemében a régió kiváló és egyedi ízharmoníájú zöldségeit-gyümölcseit dolgozza fel kíméletes szárítási technológiával úgy, hogy a termékek az eredeti ízharmoníájukat megőrizték, azok kedvező élettani hatásukat megtartsák. Törekszik arra, hogy a gyártás során olyan természetes anyagokat alkalmazzon, amelyek ezeket a kedvező élettani hatásokat tovább erősítik.

A cég 2013. év végén zárult fejlesztése keretében a szárított zöldség- és gyümölcs alapú, új, funkcionális termékek előállítására és gyártási melléktermékek hasznosítására dolgoztak ki innovatív megoldásokat. A kísérleti fejlesztés célja az volt, hogy a már forgalomban lévő piacképes termékek minősége tovább javuljon a gyártási technológiák fejlesztésével. A projekt a korszerű technológia kialakításával hozzájárul a piaci és a versenypozíció javításához, a cég innovatív képességének növeléséhez.

A **Nádudvari Élelmiszer Kft.**⁴ fő tevékenységi körei közé tartozik a tej- és tejtermékgyártás, az előkészített hús- és húskészítménygyártás, a mirelitkészítmény-gyártás, valamint ezen termékek nagykereskedelme. A Nádudvari márka 2013 és 2014-ben is elnyerte a Magyar Brands díjat, amely olyan hazai márkákat díjaz, amelyek termékei és szolgáltatásai mind a hazai, mind a belföldi piacon kiemelkedő értékeket képviselnek, valamint a vásárlók számára is megbízhatóságot tanúsítanak. A cég számára fontos, hogy folyamatos fejlesztések során javítsák a minőséget, ennek jegyében 2008-tól egyedülálló E-mentes 2013-tól pedig glutén és laktózmentes májas termékeket is gyártanak.

³<http://www.city-port.hu/nobilis-zrt/technologiai-innovacio/272-elelmiszeripari-kiserleti-fejlesztési-projekt-zarult-a-nobilis-zrt-mateszalkai-gyaraban.html>

⁴ <http://nadudvari.com/hirek/>

5. Problémák feltárása

A helyi ipart nagyban visszaveti Békés megye rossz megközelíthetősége, a fő- és alsóbb rendű utak nem megfelelő minősége. Hátrányt jelent a vállalkozásoknál az elhasználadott technika- és technológia alkalmazása is. A tőkehiány nem csupán a pályázati forrásokhoz szükséges önerő előteremtésének nehézségeként jelentkezik, hanem csökken az önkormányzati vagyon is. Mindezek következtében a külső befektetési érdeklődés mérsékelt és lassú az innovációs folyamat.

A szakágazatok országos problémái:

Húsfeldolgozás

A húsipar az élelmiszeripar legnagyobb forgalmú szakágazata. A vállalkozások nagy számban vannak jelen az ágazatban, de néhány nagyobb cég dominanciája jellemző itt is. A sertéságazatban kihasználatlan kapacitások miatt gyenge hatékonyság jellemző. A hiányzó alapanyagot a feldolgozóipar importtal pótolta, hiszen az állattenyésztés visszaszorult.

Komoly problémát jelent az is, hogy az üzemek technológiai fejlesztése elmaradt, ez szintén csökkenti a hatékonyságot, gazdaságosságot.

Kimagasló a feketegazdaság részaránya a húsfeldolgozás területén, ami komoly versenyhátrányt jelent a tisztességesen működő vállalkozások számára.

Gyümölcs és zöldségfeldolgozás

Az uniós agrárpolitikából és a szerződési fegyelemből eredően a feldolgozóipar számára egyre inkább nehézséget okoz a hazai alapanyagok beszerzése. Ebből eredően a feldolgozóüzemek és a termelők egymásra utaltak, együttműködésük elengedhetetlen. A jobb minőség és hozamok miatt intenzívebb fajtákra és technológiákra, az alapanyag-termelés koordinációjára van szükség.

Itt is jellemző a húsiparnál már említett technológiai korszerűsítés hiánya, finanszírozási problémák és méretgazdaságossági hátrányok.

A feldolgozóipar megtartásához kulcsfontosságú az alapanyag termelés biztosítása, melyhez az integrációk további terjesztésére, a TÉSZ-ek szerepének erősítésére, az ültetvények korszerűsítésére és az öntözési lehetőségek fejlesztésére van szükség.

Tejipar

A tejfeldolgozó ipar részesedése az élelmiszeripar teljes árbevételéből csökkenő tendenciát mutat. Problémái a rendszerváltásig is visszavezethetőek, és az EU-hoz való csatlakozás is nyomokat hagyott az ágazaton. A csatlakozás után megnövekedett a máshol hatékonyabban, alacsonyabb költséggel előállított termékek behozatala, a külkereskedelmi többlet elveszett. A tejtermékek külkereskedelmének nagy problémája, hogy a kivitel nagy része alacsony feldolgozottsággal bír, az import pedig magas hozzáadott érték tartalmú.

Főbb hiányosságok a márkatermékek, hagyományos és tájjellegű termékek hiánya, korlátozott elérhetősége, kis üzemméret, kihasználatlan kapacitások, alacsony fokú automatizálás, magas energiaigény.

Az utóbbi években a fogyasztói tudatosság kedvező változása jellemző, ami erőteljesen kirajzolja a jövőbeli fejlesztési irányokat.

Malomipar, sütőipar és tésztagyártás

A gazdasági válság és a gyenge szerződési fegyelem hatására megváltozott a malmok beszerzési politikája, sokkal nehezebben, kisebb mennyiségekben szerzik be a terményt. Gondot jelent továbbá az, hogy nehéz homogén alapanyagot vásárolni.

A sütőiparról is elmondható, hogy kapacitásfelesleggel küzd, egyes vállalkozások gyártósorainak kihasználtsága 40-50%-os. A technológia elavult, a fejlesztésekre, a hatékonyság javítására forráshiány miatt nem volt lehetőség. A nagy gyártókapacitással rendelkező modern pékségek ugyanakkor sokkal szélesebb választékot tudnak gyártani.

Összességében megállapítható, hogy az exportált agrár-és élelmiszeripari termékek hozzáadott értéke, valamint az élelmiszeripar belföldi értékesítése csökken, és egyre több import termék jelenik meg a hazai piacon.

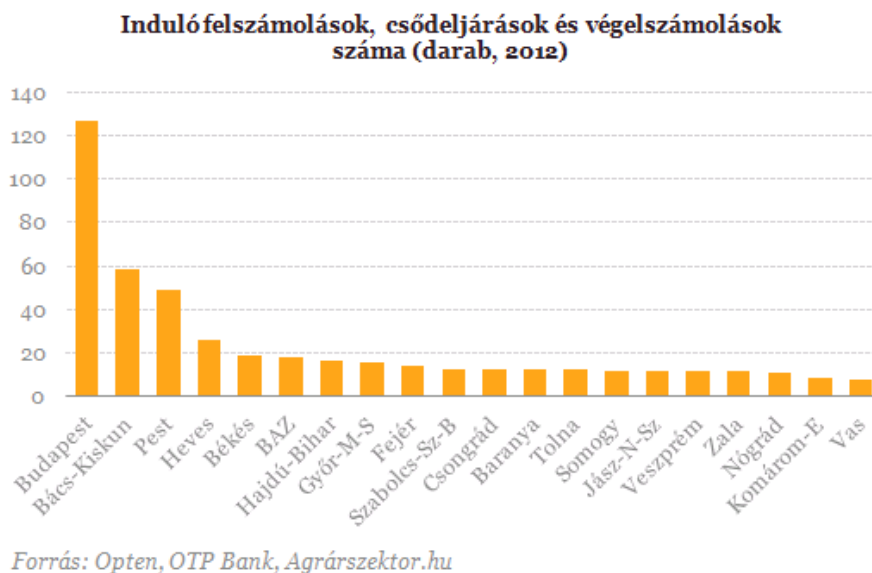
A belföldi értékesítés volumenváltozása nagy mértékben, 26 százalékkal csökkent.

Megfigyelhető, hogy alacsony szintű a helyi termelés, feldolgozás és értékesítés, valamint az ágazat szereplői közötti együttműködés hiánya. Az alapanyag termelés problémái nem javulnak, így magas az importált alapanyagok aránya.

A mezőgazdasági termelési szerkezet a nagyüzemi kultúrák és a tömegtermelés irányába tolódott el, valamint jelentős mértékben megfigyelhető a feketegazdaság jelenléte és a csökkenő fizetőképes kereslet. Az élelmiszeripar marketing tevékenysége gyenge.

A mezőgazdasági termék tanácsok, a tisztességes piaci szereplők és a szakmai vélemények szerint az ágazatban mára a feketekereskedelem oly mértékűre nőtt, hogy az már óriási morális és anyagi károkat okoz a gazdaság legális szereplőinek és a költségvetésnek egyaránt. Az ágazatban nagy problémát jelent az egyre erősödő importverseny, gyenge piacvédelem, nem megfelelő fogyasztóvédelem, a kiskereskedelmi láncok árleszorító hatása, valamint a hipermarketek térnyeréséből származó hátrányok.

Kiemelendő az ágazat gyenge jövedelemtermelő képessége, az instabil gazdálkodás, csődhelyzetnek való magasabb fokú kiszolgáltatottság, Vidéken Bács-Kiskun, Heves és Békés megye vezeti az élelmiszer-ipari felszámolások, csődeljárások és végelszámolások statisztikáját az Agrárszektor.hu Nyomás alatt a hazai élelmiszeripar című cikke.

8. ábra

Ahogy szinte valamennyi hazai termelőágazatot, úgy az élelmiszeripart, s a benne tevékenykedő vállalkozásokat is komolyan érinti a képzett szakember- és munkaerőhiány.

A Békés Megyei Önkormányzat a minél komplexebb helyzetkép feltárása érdekében élelmiszeripari munkacsoportos megbeszélést tartott, melyre meghívta az ágazatban működő cégek, vállalkozások képviselőit is. A megbeszélés elsődleges célja a szektorban működő foglalkoztatók munkaerő piaci igényének felmérése, problémáinak megismerése volt, hiszen a „Terület- és Településfejlesztési Operatív Program TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási – gazdaságfejlesztési együttműködések” című felhívás keretén belül lehetőség van munkaerő piaci programok támogatására. Ennek segítségével lehetőség nyílik a munkáltatói igények figyelembe vételével képzések szervezésére, a foglalkoztatás bővítésére, a hátrányos helyzetű álláskeresőket munkához juttatására.

A megbeszélésen elhangzottak általános, valamint ágazathoz kapcsolódó problémák egyaránt:

- a minimálbér és a közfoglalkoztatásból származó jövedelem miatti kis különbségért nem fognak elmenni az emberek dolgozni, konzerválódik a jelenlegi állapot
- a fiatalok (húszas éveikben járók) nem hajlandóak minimálbérért munkát vállalni
- a fiatalok „itthon tartására” valamilyen plusz szolgáltatás szükséges (pl. lakhatás támogatása)
- mind a szakmunkások, mind a betanított munkások körében nagy a fluktuáció
- a fiatal diplomások nagy elvárásokkal, kevés gyakorlati tapasztalattal lépnek ki a munkaerő piacra
- az élelmiszeripari szakmunkásképzés eltűnt a megyéből
- az iskolai tangazdaságok, tanműhelyek több helyről eltűntek, pedig a gyakorlati oktatás fontos állomását képezték
- a mutinacionális cégekkel nem lehet árversenybe bonyolódni, így az árakat ezek árszintjéhez kell beárazni
- sok esetben a munkavállalók nem vállalják a folyamatos munkarendet (hétvége, ünnep)

6. Javaslatok a befektetésösztönzésre és a munkahelyteremtésre

Békés megye gazdasági felzárkózása minőségi termékek előállításával, az élelmiszeripari, feldolgozóipari termékek piacra jutásának támogatásával, a stabil felvevő piac biztosításával, a logisztikai rendszerek fejlesztésével, a szállítások feltételeinek megteremtésével, a minőségbiztosítás rendszerének megfelelően előállított termékek piacának növelésével, valamint a hiányzó feldolgozóipar telepítésével és az új piaci lehetőségek felkutatásával lehetséges.

A Békés megyei ipar alakulását nagyban segíti a létrehozott ipari parkok (pl.: Békéscsabán, Gyomaendrődön, Gyulán, Füzesgyarmaton, Körösladányban, Sarkadon, Szarvason, Szeghalmon) és az inkubátorházak jelenléte is, melyek nagyobb kihasználása és számuk növelése ugyancsak gazdasági fejlődést eredményezne a megyének.

A beszállítói hálózatok, klaszterek fejlesztése, létrehozása is mindenképp célravezető, ugyanis a gazdasági versenyben meghatározó szerepük van a hálózatoknak, a versenyképességet egyre inkább a hálózati hatékonyság határozza meg.

A klaszterek a lokalizációs előnyöket hasznosítják, az olyan földrajzilag koncentrálnak előnyöket, amelyek forrásai a vállalatok kívül találhatók, de az adott iparágon belül (az iparágon belüli más vállalatok, iparági intézmények stb. egymásra hatásából) keletkeznek, amelyek tulajdonképpen az agglomerációs előnyök egyik fajtáját jelentik. A lokalizációs előnyök lehetővé teszik a tranzakciós és szállítási költségek csökkentését, a gyorsabb és pontosabb információáramlást, a gördülékenyebb inphelyettesítést, az iparági technológiai és szervezési tapasztalatok megismerését, az iparági tudás állandó cseréjét, a kockázatok szétterítését, közös kutatások és fejlesztések elindítását, a helyi társadalom támogatását, a gyorsabb piaci alkalmazkodást, az iparág piacára történő belépést.

Az élelmiszeripar kis- és közepes méretű vállalatai akkor lehetnek igazán sikeresek, ha a tömegigényeket kielégítő nagyvállalatok mellett működve megtalálják a piaci réseket. Olyan speciális, sajátos hozzáadott értékű, minőségi alapanyagokból készült regionális, helyi termékek előállítása szükséges, amelyek a fogyasztó számára fontos, lényeges tulajdonságaikban eltérnek a tömegtermékektől.

Az árucikk vonzóképességét, népszerűségét növeli az is, ha bekerül a hungarikumok gyűjteményébe, eredetvédelmet kap, vagy tanúsított, minősített élelmiszer lesz. Ezeknél a termékeknél is fontos azonban a megszokott minőség fenntartása és a megfelelő marketing tevékenység.

Az innováció a növekedés motorja az élelmiszeriparban is. A vállalatok jövője függ attól, hogy képesek-e jobb innovációkat a versenytársaiknál gyorsabban bevezetni a piacra. Az élelmiszeripari fejlesztések célja többek közt a technológiai korszerűsítés, a már forgalomban lévő piacképes termékek minőségének javítása, az adalékanyag-mentes termékek előállítása, valamint a gyártási, műszaki technológiák fejlesztése. A fejlesztés a korszerű technológia kialakításával hozzájárul a piaci és a versenypozíció javításához, valamint a cég innovatív képességének növeléséhez is. Az innováció megvalósításához szükség van olyan pénzügyi konstrukciók (fejlesztési hitelek, beruházási támogatások) kidolgozására, amelyek segítik a gyakorlati eredmények bevezetését.

Az ágazatban rendkívül fontos a tőkehiányban és innovációs hátrányban lévő hazai tulajdonú feldolgozók támogatása, hiszen ágazat pénzügyi eredménye negatív, köszönhetően az ágazat erős eladósodottságának, és az ezzel járó jelentős kamat-és törlesztő kiadásoknak, valamint az árfolyam ingadozások káros hatásainak.

A duális képzések elindítása óriási lehetőségeket jelent minden ágazat, így az élelmiszeripar számára is. Mindkét fél számára előnyöket nyújt ez a képzési forma. A diákok optimális esetben a megszerzett diploma mellett álláshoz is juthatnak. A cégek pedig elhivatott diákokat tudnak bevonni a mindennapi munkába, és ha a hallgató elfogadja a szerződést megvalósul a duális képzés lényege, amely során az ipari szereplők közreműködésével megfelelő diplomás szakemberek kerülnek ki az egyetemekről.

Meg kell állítani a hazai élelmiszeripar szerepvesztését, továbbá kiemelt figyelmet kell fordítani a növény-és állategészségügyi kockázatokra és a környezetterhelés csökkentésére, és egyenrangú pozíció szükséges az élelmiszerláncban.

Ösztönözni kell technikai fejlesztéseket, az élelmiszerlánc lerövidítése érdekében a kistermelői helyi feldolgozás és a kapcsolódó közvetlen, helyi értékesítés elősegítését és a fogyasztói bizalom és tudatosság növelését. Szükséges a közösségi marketing nyújtotta lehetőségek kiaknázása.

Fontos a K+F+I ösztönzése, technológia-és ismerettranszfer elősegítése, ezen belül az ágazat szempontjából hasznos alap kutatások, és gyakorlatban felhasználható alkalmazott kutatások ösztönzése, élelmiszeripar egyes területeivel foglalkozó szellemi műhelyek létesítése az egyetemek, vállalatok, kormányzat, civil szervezetek bevonásával, tudás-és technológia transzfer hálózat kialakítása, a piaci igényekre reagáló korszerű termékek, technológiák és eljárások kidolgozása, bevezetése és elterjesztése együttműködés keretében, a mikro -és

kisvállalkozó élelmiszer feldolgozó célcsoport számára szaktanácsadási rendszer megújítása, strukturálása és megerősítése.

A termékpálya szintű gondolkodás megerősítése szükséges, ezen belül is a termékpályák integrált helyzetelemzése, és egységes termékpálya stratégiák kidolgozása, meglévő stratégiák összehangolása, az élelmiszerlánc-menedzsment szemlélet, és gyakorlati módszerek oktatása, az egyes termékpályák szereplőinek hálózatba integrálása, ezzel a know-how átadás hatékonyságának növelése.

Szükséges a vertikális és horizontális együttműködés erősítése, itt meg kell említeni a jogszabályi feltételek áttekintését, szükség esetén segítő jogszabályok- és a feldolgozó értékesítő szervezetekre („FÉSZ”) vonatkozó rendelet(ek) megalkotását. Továbbá szükségesek az együttműködéseket népszerűsítő programok, integrációk, korszerű stratégiai gondolkodás elterjesztése a vállalatok körében.

Erősíteni kell az élelmiszeripar bel-és külpiazi pozíciójának védelmét, biztosítani kell a kül-és belpiaci felmérések, információk, elemzések rendszerének kialakítását, a felmérések eredményeinek eljuttatását a piaci szereplőkhöz, új, alternatív értékesítési lehetőségek kihasználásának elősegítését.

Ki kell emelni az egészséges életmódot támogató élelmiszer előállítás támogatását, és a környezeti állapot megőrzését a termelési potenciál fenntartható kihasználásával.